

на зміну прийшов «цезаризм» у формі нацистського режиму. І незважаючи на те, що гітлерівська Німеччина була певною мірою продуктом та творенням ідеологів «консервативної революції», це стало завершальною точкою, агонією німецької культури. Після війни Німеччина стала іншою. Нині ж вона значною мірою є тою, проти якої виступав Шпенглер: однією з найбільш цивілізованих держав Європи. Культура померла, наступила цивілізація.

Шпенглер досліджує історію як аналогію. Звісно, потрібно мати велику сміливість, щоб заявити про аналогічність ситуації Німеччини після Першої світової війни і сучасної України. Та й загалом, така аналогія майже напевне буде недоречною. Однак, можна зазначити лише одну річ: коли прогрес рухається швидше, ніж люди готова його прийняти, це не може не викликати спротиву.

Список використаної літератури

1. Подорога Б.В. Идеологические корни философии истории Освальда Шпенглера. Вестник РГГУ. 2014. № 10 (132). С. 57–66.
2. Терехов О.Э. Освальд Шпенглер: «консервативный революционер» в эпоху кризиса классического модерна. Журнал региональной истории. Т.1; № 2 2017. С. 51–64.
3. Шпенглер О. Закат Европы: очерки морфологии мировой истории. 1. Гештальт и действительность. Москва: Мысль, 1998. 663 с.
4. Шпенглер О. Закат Европы: очерки морфологии мировой истории. 2. Всемирно-исторические перспективы. Москва: Мысль, 1998. 606 с.

ЕВРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕОРІЇ КУЛЬТУРИ О. ШПЕНГЛЕРА У ДОСЛІДЖЕННІ СПІЛЬНИХ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ СУЧАСНОСТІ

Угрин Л. Я.

*кандидат політичних наук, доцент кафедри теорії та історії політичної науки
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Формування спільної політичної ідентичності сучасних суспільств, її вагомий вплив на процеси суспільно-політичних трансформацій в умовах кризи національної держави, посилення космополітичних орієнтацій зумовлює інтерес вчених до пояснювальних моделей кризового функціонування культурних і ціннісних систем як основи будь-якої ідентифікаційної моделі, обґрунтованих у минулому. Їхня верифікація часом дає змогу глибше усвідомлювати та аналізувати сучасні проблеми та шляхи їх вирішення. В цьому контексті цікавою є книга німецького філософа та історика Освальда Шпенглера «Сутінки Європи» (в німецькому оригіналі – «Der Untergang des Abendlandes»), назва якої може бути також перекладена як «Присмерк Заходу». Перший том книги побачив світ 100 років тому, зробивши маловідомого викладача знаменитим інтелектуалом та пророком. Найвідомішими та найдискутованішими були й залишаються тези про занепад Європи (Заходу) через «внутрішню вичерпаність», «внутрішню смерть», яка наступить для європейців, за прогнозами вченого, «після 2020 року» [1, с. 538].

Ознаки та процеси сучасного культурного та політичного життя Європи, Європейського Союзу – мультикультурність та небажання представників нехристиянських культур інтегруватися у європейську культуру і послуговуватися європейськими цінностями, кри-

за ідеї єдиної Європи та наростання дезінтеграційних процесів, сепаратизм, терористичні акти, бездуховність, економічний утилітаризм, культ споживацтва, а також зміцнення інших світових центрів впливу – дають багато підстав для вдумливого сприйняття шпенглерових пророцтв щодо занепаду Європи, кризи європейських ідентичностей. Для розуміння значущості пояснювального потенціалу праць О. Шпенглера відзначимо основні принципи його теорії культури. По-перше, це відмова від лінійного і прогресистського розвитку світової історії, європоцентризму, характерних для проекту Просвітництва. На думку О. Шпенглера, історія культури може бути представлена лише як сукупність локальних культур, що виникають послідовно. «Замість безрадісної картини лінійної всесвітньої історії» він пропонує «справжній спектакль безлічі потужних культур, з первозданною силою розквітаючих з лона материнського ландшафту, до якого кожна з них прив'язана всім своїм існуванням, і карбує кожна на своєму матеріалі – людстві – власну форму, і кожна має власну ідею, власні пристрасті, власне життя, волю, відчуття, власну смерть» [1, с. 151]. Відтак, кожна культура неминуче проходить стадії (цикли) народження, розвитку, розквіту та занепаду (смерті). «Культура вмирає, коли її душа здійснила всю суму своїх можливостей у вигляді народів, мов, віровчень, мистецтв, держав, наук» [1, с. 151], однак вмираючи, вона стає цивілізацією.

По-друге, відзначимо розрізнення О. Шпенглером понять «культура» та «цивілізація». Цивілізація, за Шпенглером, це підсумок розвитку культури, стадія її виродження, старість і навіть смерть, що настає після розквіту. «Культура і цивілізація – це живе тіло душевності та її мумія», – так метафорично порівнює їх вчений [1, с. 538]. О. Шпенглер характеризує культуру органічною системою духовно-соціальних орієнтирів, що мають здебільшого ціннісну основу, тоді як цивілізація є механістичною. Існуючи як локальна, кожна культура є унікальною та неповторною, вона має свою національну основу. Своєрідність культури, а отже, народу і нації як її носія, визначається її «душею». Культура стає символічним вираженням душі, а душа – її генетичним кодом. Цивілізація ж супроводжується «окостенінням» органічного життя культури, процесами «омасовлення» і зовнішньої експансії, домінуванням великих міст, жителі яких стають кочівниками і безбожниками, для яких головне «гроші і влада, а не героїчні міфи і патріотизм».

Отже, попри дискусійність розрізнення культури і цивілізації у теорії Шпенглера, важливо акцентувати, що це ціннісне розрізнення. Осмислення культури, як індивідуальності вищого ступеня, дає змогу знайти екзистенційну основу ідентифікації індивідів зі спільнотами та націями в умовах глобалізації, яких, за Шпенглером, має об'єднувати «спільне світовідчуття» і сформована на його основі «спільна форма світу» [1, с. 336]. Усвідомлення унікальності «душі» культури дозволить не «загубитися» у глобалізованому світі, схильному до уніфікації, та сконструювати спільну ідентичність, відповідну викликам сучасності. Адже кожний історичний період формує лише йому властиві моделі ідентифікації та способи їх теоретичного обґрунтування.

Список використаної літератури

1. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. 1. Гештальт и действительность; пер. с нем., вступ. ст. и примеч. К.А. Свасьяна. М.: Мысль, 1998. 663 с.